

Zasady Finansowania Systemu Edukacji Włączającej

Końcowy raport podsumowujący

EUROPEAN AGENCY
for Special Needs and Inclusive Education

ZASADY FINANSOWANIA SYSTEMU EDUKACJI WŁĄCZAJĄCEJ

Końcowy raport podsumowujący

Europejska Agencja ds. Specjalnych Potrzeb i Edukacji Włączającej (Agencja) jest niezależną i samorządną organizacją. Agencja jest współfinansowana przez ministerstwa edukacji w jej krajach członkowskich oraz otrzymuje wsparcie Komisji Europejskiej za pośrednictwem dotacji operacyjnej w ramach programu edukacyjnego Erasmus+ Unii Europejskiej (UE) (2014–2020).

Projekt współfinansowany
w ramach programu Unii
Europejskiej Erasmus+

Wsparcie Komisji Europejskiej dla produkcji tej publikacji nie stanowi poparcia dla treści, które odzwierciedlają jedynie stanowisko jej autorów. Komisja Europejska nie ponosi odpowiedzialności za sposób wykorzystania informacji umieszczonych w tym dokumencie.

Przedstawione w niniejszej publikacji opinie i poglądy poszczególnych osób nie zawsze pokrywają się z oficjalnym stanowiskiem Agencji, krajów członkowskich Agencji czy też Komisji Europejskiej.

Redakcja: Edda Óskarsdóttir, Amanda Watkins i Serge Ebersold

Dopuszcza się cytowanie fragmentów niniejszej publikacji pod warunkiem umieszczenia dokładnego adresu bibliograficznego. Prosimy o umieszczenie następującej noty bibliograficznej: Europejska Agencja ds. Specjalnych Potrzeb i Edukacji Włączającej, 2018. *Zasady Finansowania Systemu Edukacji Włączającej: końcowy raport podsumowujący*. (E. Óskarsdóttir, A. Watkins i S. Ebersold, red.). Odense, Dania

W celu zapewnienia lepszej dostępności informacji zawartych w niniejszej publikacji raport jest dostępny w 25 językach oraz w formacie elektronicznym na stronie internetowej Agencji: www.european-agency.org

Tekst ten jest tłumaczeniem oryginalnego tekstu w języku angielskim. W razie wątpliwości co do dokładności przetłumaczonych informacji prosimy zapoznać się z oryginalnym tekstem w języku angielskim.

ISBN: 978-87-7110-797-5 (wersja elektroniczna)

© European Agency for Special Needs and Inclusive Education 2018

Sekretariat
Østre Stationsvej 33
DK-5000 Odense C Denmark
Tel.: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Biuro w Brukseli
Rue Montoyer, 21
BE-1000 Brussels Belgium
Tel.: +32 2 213 62 80
brussels.office@european-agency.org

SPIS TREŚCI

WSTĘP	5
Projekt partnerski	6
DZIAŁANIA I METODOLOGIA PROJEKTU	6
RAMY ZAGADNIEŃ DOTYCZĄCYCH POLITYKI, CZYNNIKÓW I SIŁ NAPĘDOWYCH	8
Zagadnienie międzysektorowe 1: Zapewnienie osobom uczącym się odpowiednich możliwości edukacyjnych	10
Zagadnienie międzysektorowe 2: Promowanie szkolnego podejścia do edukacji włączającej	11
Zagadnienie międzysektorowe 3: Zapewnienie innowacyjnych i elastycznych środowisk edukacyjnych	12
Zagadnienie międzysektorowe 4: Zapewnianie przejrzystych i odpowiedzialnych systemów edukacji włączającej	13
UWAGI KOŃCOWE	15
BIBLIOGRAFIA	16

WSTĘP

Według *Zalecenia Rady w sprawie promowania wspólnych wartości, edukacji włączającej i europejskiego wymiaru nauczania*:

Aby zwiększyć spójność społeczeństw, niezbędne jest zapewnienie faktycznie równego dostępu do edukacji włączającej dobrej jakości wszystkim uczącym się, w tym osobom pochodzącym ze środowisk migracyjnych, znajdującym się w trudniejszej sytuacji społeczno-ekonomicznej, osobom o specjalnych potrzebach oraz osobom z niepełnosprawnościami – zgodnie z Konwencją o prawach osób niepełnosprawnych (Rada Unii Europejskiej, 2018, str. 6).

Badania pokazują, że mechanizmy finansowania mają kluczowe znaczenie w określaniu rodzaju oferty szkolnej skierowanej do uczniów pochodzących z grup pozbawionych równych szans (OECD, 2012). Systemy finansowania edukacji odgrywają kluczową rolę w zapewnianiu wszystkim uczniom – w tym osobom zmarginalizowanym ze względu na płeć, religię, zdolności, orientację seksualną, status społeczny lub pochodzenie etniczne – dostępu do systemu edukacji włączającej na wszystkich poziomach uczenia się przez całe życie (UNESCO, 2009). Podczas gdy kraje stoją przed różnymi wyzwaniami związanymi z finansowaniem edukacji włączającej, ważne jest zapewnienie, że dostępne zasoby ludzkie i inne są wykorzystywane jak najlepiej (UNESCO, 2017).

Założeniem projektu **Zasady Finansowania Systemu Edukacji Włączającej** (FPIES) jest to, że twórcy polityki w krajach europejskich uznają, iż mechanizmy finansowania są kluczową dźwignią w zmniejszaniu różnic w edukacji. Potrzebują oni jednak bardziej szczegółowych informacji na temat wpływu mechanizmów finansowania na edukację włączającą, które można wykorzystać do ukierunkowania rozwoju polityki.

Projekt FPIES jest odpowiedzią na tę zidentyfikowaną potrzebę dotyczącą polityki. Projekt, który trwał w latach 2016–2018, opierał się na poprzednim projekcie Europejskiej Agencji ds. Specjalnych Potrzeb i Edukacji Włączającej (Agencji): **Finansowanie Edukacji Włączającej – Mapowanie Systemów Państw na rzecz Edukacji Włączającej** (Europejska Agencja, 2016). Projekt FPIES jest współfinansowany przez Agencję oraz Komisję Europejską w ramach programu **Erasmus+ Akcja 3 „Przyszłe projekty współpracy”**. Ten krótki raport przedstawia podsumowanie projektu FPIES.

Projekt partnerski

Projekt opiera się na bezpośredniej współpracy ośmiu partnerów: ministerstw edukacji w **Holandii**, na **Litwie**, w **Norwegii**, w **Portugalii**, w **Słowenii** i we **Włoszech**; Agencji oraz **Universitat Ramon Llull**. Ten ostatni odgrywa rolę zewnętrznego ewaluatora projektu i koncentruje się na działaniach projektowych oraz wynikach.

Projekt FPIES ma na celu systematyczne badanie różnych podejść do finansowania edukacji i określenie skutecznych ram polityki finansowania, które działają na rzecz zmniejszania różnic w edukacji.

Punktem wyjścia projektu FPIES jest fakt, że obecne ramy alokacji zasobów we wszystkich krajach opierają się na systemach edukacji, które mają na celu coraz większe włączenie. Kraje opracowały te ramy alokacji zasobów, aby umożliwić stronom zainteresowanym skuteczniejsze wdrażanie zasad edukacji włączającej.

Działania w ramach projektu skupiały się w szczególności na analizie systemów alokacji zasobów w sześciu krajach partnerskich.

DZIAŁANIA I METODOLOGIA PROJEKTU

Dokument *Ramy koncepcyjne projektu FPIES* (Agencja Europejska, w publikacji-a) opiera się na istniejącej wiedzy badawczej (w szczególności Agencji Europejskiej, 2016). Rola ram koncepcyjnych polegała na kierowaniu gromadzeniem informacji o projekcie i tworzeniu ram dla analizy zebranych informacji.

Metodologią stanowiącą podstawę gromadzenia informacji w projekcie FPIES była metoda partnerskiego uczenia się (z ang. „peer learning”). Może ona ułatwić samoocenę i wymianę doświadczeń w celu wspierania długoterminowego opracowywania i wdrażania polityki w krajach uczestniczących.

Głównymi działaniami w zakresie partnerskiego uczenia się były związane z badaniem wizyty w sześciu krajach: po jednej dla każdego z krajów partnerskich. Każda związana z badaniem wizyta krajowa obejmowała szeroki zakres odpowiednich stron zainteresowanych na poziomie ministerstw, gmin i szkół w kraju przyjmującym oraz odwiedzających na poziomie ministerstwa z trzech z pozostałych pięciu krajów partnerskich. Uczestnicy związanych z badaniem wizyt krajowych brali udział w szeregu wcześniej uzgodnionych działań i dyskusji, szczegółowo badając system finansowania edukacji dla uczniów ze specjalnymi potrzebami oraz edukacji włączającej w danym kraju. Celem było zidentyfikowanie cech, wyzwań i możliwości w ramach obecnego modelu. Te wymiany polityk na

szczeblu krajowym stworzyły źródła metainformacji, które posłużyły za podstawę do działań związanych z analizą projektu. Zostały one zapisane w następujący sposób:

- **Raporty krajowe:** Raporty krajowe określają główne mocne strony i wyzwania związane z finansowaniem, zarządzaniem i budowaniem wydolności leżące u podstaw systemów dla edukacji włączającej. Raporty krajowe zostały przygotowane przed związanymi z badaniem wizytami krajowymi. Zostały one sfinalizowane po zakończeniu związanych z badaniem wizyt krajowych, w oparciu o informacje i dyskusje odbyte w ramach tych wizyt.
- **Raporty ze związanych z badaniem wizyt krajowych:** Raporty ze związanych z badaniem wizyt krajowych dokumentują główną dyskusję oraz punkty nauki z każdej wizyty. Stanowią podsumowanie wizyty i zapewniają kompleksową analizę dyskusji.

Informacje o związanych z badaniem wizytach krajowych i raportach są dostępne na stronach partnerskich dla: **Holandii, Litwy, Norwegii, Portugalii, Słowenii i Włoch.**

Sprawozdanie podsumowujące projektu FPIES (Agencja Europejska, 2018) zawiera ustalenia wynikające ze wszystkich działań w ramach projektu, raportów krajowych, związanych z badaniem wizyt krajowych i raportów ze związanych z badaniem wizyt krajowych. Podkreśla kwestie finansowania, czynniki i kluczowe dźwignie mające na celu zmniejszenie różnic w edukacji poprzez skuteczne, opłacalne i sprawiedliwe mechanizmy finansowania.

Opierając się na wynikach projektu przedstawionych w sprawozdaniu podsumowującym, głównym skutkiem projektu FPIES jest dokument *Ramy dotyczące polityki* (Agencja Europejska, w publikacji-b).

Docelowymi odbiorcami i potencjalnymi użytkownikami dokumentu *Ramy dotyczące polityki* są decydenci odpowiedzialni za edukację włączającą na różnych poziomach systemowych – krajowym, regionalnym i lokalnym. Dokument *Ramy dotyczące polityki* zawiera:

- przegląd **elementów polityki** leżących u podstaw kompleksowej polityki finansowania systemów edukacji włączającej;
- prezentację **ram polityki**, podkreślających zagadnienia polityki międzysektorowej, a także cele polityki, które stanowią kompleksową politykę finansowania systemów edukacji włączającej (podsumowano w następnej sekcji);
- **narzędzie do przeglądu autorskiego** oparte na proponowanych ramach. Publikacja została opracowana w celu wspierania decydentów w ich rozważaniach nad zasadami finansowania edukacji włączającej.

Ogólnym zamierzeniem publikacji *Ramy dotyczące polityki* jest wspieranie przyszłych dyskusji między decydentami działającymi na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym w poszczególnych krajach w zakresie zasad finansowania systemu edukacji włączającej. Wszyscy członkowie Agencji rozumieją, że takie dyskusje mają kluczowe znaczenie dla poprawy wdrażania, odpowiedzialności i zarządzania w odniesieniu do tych systemów.

RAMY ZAGADNIENIŃ DOTYCZĄCYCH POLITYKI, CZYNNIKÓW I SIŁ NAPĘDOWYCH

W ramach kompleksowych ram polityki finansowania systemu edukacji włączającej finansowanie nie może być traktowane jako cel sam w sobie. Jest to raczej narzędzie służące do promowania i zapewniania systemów edukacji włączającej dających wszystkim osobom uczącym się wysokiej jakości możliwości edukacyjne.

Wnioski projektu FPIES łączą mechanizmy finansowania systemów edukacji włączającej z ważnymi dźwigniami, które wspierają wdrażanie skutecznych i opłacalnych polityk w zakresie edukacji włączającej. Polityki w zakresie edukacji włączającej w poszczególnych krajach są osadzone w wielopoziomowych systemach edukacji włączającej angażujących wiele stron zainteresowanych, obejmujących placówki ogólnodostępne i specjalne. Systemy te obejmują mechanizmy międzyresortowe i międzysektorowe oraz aspekty pozaedukacyjne, które wpływają na dostęp osób uczących się do wysokiej jakości edukacji włączającej. W związku z tym wydajność i opłacalność mechanizmów finansowania zależy od istotnych dźwigni dla pozyskiwania zasobów, które osadzają środki i zasoby w zintegrowanych ramach współpracy międzyinstytucjonalnej oraz skoordynowanych placówkach edukacyjnych (Agencja Europejska, 2016; 2018).

Te fundamentalne tematy łączą mechanizmy finansowania systemów edukacji włączającej z czterema zagadnieniami międzysektorowymi. **Zagadnienia** te określają jakość edukacji włączającej i jej opłacalność jako ważne tematy lub wymiary dotyczące polityki, które należy brać pod uwagę przy wdrażaniu efektywnych, wysokojakościowych i opłacalnych polityk edukacyjnych.

Zagadnienia te związane są z szeregiem kluczowych **czynników** pozyskiwania zasobów, które określają sprawiedliwą, wydajną i opłacalną edukację włączającą. Czynniki te są z kolei powiązane z głównymi finansującymi **siłami napędowymi**, które uważa się za niezbędne do wdrożenia skutecznych zasad finansowania (Agencja Europejska, 2018). Zagadnienia, czynniki i siły napędowe stanowią razem orientacyjne ramy dla zapewnienia finansowania i zasobów niezbędnych dla systemów edukacji włączającej.

Zagadnienie międzysektorowe 1: Zapewnienie osobom uczącym się odpowiednich możliwości edukacyjnych

Należy zapobiegać wykluczającym strategiom, które odmawiają osobom uczącym się prawa do edukacji i edukacji włączającej i/lub niepotrzebnie etykietują uczniów jako wymagających oficjalnej decyzji o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Głównym przesłaniem leżącym u podstaw tego zagadnienia jest potrzeba finansowania strategii, które prowadzą do edukacyjnego włączenia, a nie wykluczenia.

Krytyczne czynniki pozyskiwania zasobów i powiązane kluczowe siły napędowe związane z tym zagadnieniem są następujące:

Główne krytyczne czynniki pozyskiwania zasobów	Kluczowe siły napędowe
Polityczne zobowiązanie do prawa do edukacji dla wszystkich osób uczących się	<ul style="list-style-type: none">• Zobowiązanie finansowe w stosunku do edukacji włączającej• Zobowiązanie do doskonałości dla wszystkich• Inwestycja w opracowanie różnorodnych środków wsparcia dla osób uczących się
Osadzanie edukacji włączającej w lokalnych kontekstach w ramach podejścia opartego na społeczności	<ul style="list-style-type: none">• Umieszczanie edukacji włączającej jako kluczowego zadania i obszaru odpowiedzialności na wszystkich szczeblach decyzyjnych• Promowanie społecznej odpowiedzialności szkół wobec edukacji włączającej
Promowanie podejścia do rozwoju szkoły	<ul style="list-style-type: none">• Zapewnianie trwałej równowagi pomiędzy podejściami w zakresie finansowania o charakterze ogólnoszkolnym (wydatkowanie) a podejściami dotyczącymi finansowania ukierunkowanego na potrzeby (wkład)• Mechanizmy pozyskiwania zasobów, które zachęcają do rozwoju społeczności w zakresie edukacji włączającej

Zagadnienie międzysektorowe 2: Promowanie szkolnego podejścia do edukacji włączającej

Należy unikać mechanizmów finansowania, które zniechęcają do edukacji włączającej. Elastyczne systemy finansowania muszą zapewniać podejście do rozwoju szkoły, które buduje społeczności uczące się poprzez opracowywanie innowacyjnych i elastycznych form nauczania łączących wydajność i sprawiedliwość. Głównym przesłaniem leżącym u podstaw tego zagadnienia jest wspieranie zespołów szkolnych, aby wzięły na siebie odpowiedzialność za zaspokojenie wszystkich potrzeb uczniów.

Krytyczne czynniki pozyskiwania zasobów i powiązane kluczowe siły napędowe związane z tym zagadnieniem są następujące:

Główne krytyczne czynniki pozyskiwania zasobów	Kluczowe siły napędowe
Zapewnienie zachęt dla wspierającego środowiska uczenia się	<ul style="list-style-type: none">• Wsparcie finansowe dla szkół i uczniów zagrożonych niepowodzeniami w nauce• Mechanizmy pozyskiwania zasobów wspierające sieci uczenia się
Promowanie autonomii szkół	<ul style="list-style-type: none">• Elastyczne wykorzystanie środków publicznych• Elastyczność organizacyjna
Włączanie edukacji włączającej do wspomagających mechanizmów zapewniania jakości na poziomie szkoły	<ul style="list-style-type: none">• Wsparcie dla zarządzania zespołem rozproszonym• Odpowiednie połączenie środków zapewniających wspierające, innowacyjne środowiska edukacyjne

Zagadnienie międzysektorowe 3: Zapewnienie innowacyjnych i elastycznych środowisk edukacyjnych

Nieskuteczne mechanizmy finansowania działają jak zachęta do segregacji i wykluczenia, gdy nauczanie i wsparcie w głównych ośrodkach jest postrzegane jako nieodpowiednie do zaspokajania potrzeb osób uczących się. Może to sprawić, że strony zainteresowane dojdą do wniosku, iż placówki specjalne (tj. oddzielne szkoły i klasy) zapewniają lepsze wsparcie edukacyjne niektórym uczniom. Głównym przesłaniem leżącym u podstaw tego zagadnienia jest fakt, że skuteczne mechanizmy finansowania są zachętą dla edukacji włączającej, gdy promują mechanizmy budowania zdolności umożliwiające stronom zainteresowanym tworzenie innowacyjnych i elastycznych, ogólnodostępnych środowisk edukacyjnych dla wszystkich osób uczących się.

Krytyczne czynniki pozyskiwania zasobów i powiązane kluczowe siły napędowe związane z tym zagadnieniem są następujące:

Główne krytyczne czynniki pozyskiwania zasobów	Kluczowe siły napędowe
Umożliwianie strategii budowania zdolności	<ul style="list-style-type: none">• Wzmacnianie lokalnych społeczności, szkół lub osób uczących się
Umożliwianie placówkom specjalnym działania w ramach zasobu dla szkół ogólnodostępnych	<ul style="list-style-type: none">• Zachęty dla placówek specjalnych do działania w roli centrów zasobów edukacyjnych• Umieszczanie zagadnień dotyczących edukacji włączającej w kursach doskonalenia zawodowego / procesie kształcenia specjalistów pracujących w placówkach specjalnych
Włączanie edukacji włączającej w rozwoju zawodowym	<ul style="list-style-type: none">• Osadzanie edukacji włączającej w szkoleniach nauczycieli/ możliwościach edukacyjnych• Promowanie zdolności przywódczych w rozwoju szkół realizujących edukację włączającą• Włączanie rodziców w szkolenia/ możliwości rozwoju

Zagadnienie międzysektorowe 4: Zapewnianie przejrzystych i odpowiedzialnych systemów edukacji włączającej

Mechanizmy alokacji zasobów, które promują etykietowanie uczniów w miejsce określania obszarów rozwoju w ramach wsparcia oferowanego przez placówkę oświatową, są nieopłacalne w perspektywie długoterminowej, a także niesprawiedliwe. Nieefektywna współpraca międzysektorowa (tj. ze służbą zdrowia i opieką społeczną) może prowadzić do powielania usług i niespójnych podejść. Głównym przesłaniem leżącym u podstaw tego zagadnienia jest to, że finansowanie systemów zasobów, które równoważą kwestie wydajności, efektywności i sprawiedliwości, są wyraźnie powiązane z ramami regulacyjnymi skupiającymi się na ogólnym zarządzaniu systemem, odpowiedzialności i usprawnieniach.

Krytyczne czynniki pozyskiwania zasobów i powiązane kluczowe siły napędowe związane z tym zagadnieniem są następujące:

Główne krytyczne czynniki pozyskiwania zasobów	Kluczowe siły napędowe
Strategie zarządzania siecią promujące zintegrowane systemy edukacji włączającej	<ul style="list-style-type: none">• Włączanie zarządzania w szkołach i sieciach lokalnych w ramach interdyscyplinarnych i międzyresortowych
Przejście od proceduralnych mechanizmów kontroli do odpowiedzialnych systemów edukacji włączającej	<ul style="list-style-type: none">• Łączenie finansowania z planowaniem zasobów opartym na dowodach• Opracowanie mechanizmów monitorowania wykraczających poza zgodność z przepisami administracyjnymi• Mapowanie danych dotyczących finansowania w kontekście celów edukacji włączającej• Wbudowanie edukacji włączającej w mechanizmy raportowania i rozpowszechniania
Włączanie polityki edukacji włączającej do systemu zapewnienia jakości	<ul style="list-style-type: none">• Opracowanie istniejących procedur ewaluacji poprzez uwzględnienie zagadnień edukacji włączającej jako kluczowych sił napędowych dla systemu zapewnienia jakości• Opracowanie jasnego ramowego systemu zapewnienia jakości edukacji włączającej

UWAGI KOŃCOWE

Wnioski pochodzące z projektu Finansowanie Edukacji Włączającej oraz wszystkich działań projektu FPIES (Europejska Agencja, 2016; 2018) pokazują, że nie ma idealnego sposobu finansowania edukacji włączającej. Zgodnie z *Komunikatem Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów*:

Nie ma (...) gwarancji, że zwiększenie wydatków publicznych automatycznie przełoży się na uzyskiwanie lepszych wyników. Porównując wyniki PISA [Programu Międzynarodowej Oceny Umiejętności Uczniów] oraz poziom wydatków publicznych na edukację przedszkolną i szkolną, widać znaczne różnice w efektywności wykorzystywania zasobów przez państwa członkowskie. Dowody te wskazują na zasadnicze znaczenie poprawy efektywności, tj. możliwie jak najlepsze wykorzystywanie ograniczonych zasobów, aby zapewnić jakość, sprawiedliwe traktowanie oraz wyniki (Komisja Europejska, 2016, str. 3).

Polityki w zakresie edukacji włączającej w poszczególnych krajach są osadzone w wielopoziomowych systemach edukacji włączającej angażujących wiele stron zainteresowanych, obejmujących placówki ogólnodostępne i specjalne. W obecnej formie te systemy edukacji włączającej są znacznie bardziej złożone niż ogólny system edukacji. Zapewniają one ramy dla podróży, które kraje podejmują w kierunku edukacji włączającej.

Zgodnie z sugestią Rady Unii Europejskiej (2017) uwzględnienie wszystkich aspektów edukacji z perspektywy całościowej wymaga wzięcia pod uwagę zagadnień międzyresortowych i międzysektorowych. Wymaga to również włączenia aspektów pozaedukacyjnych, które wpływają na dostęp uczniów do wysokiej jakości edukacji włączającej (ibid.).

Podsumowując, wnioski pochodzące ze wszystkich działań w ramach projektu FPIES łączą wydajne i opłacalne systemy edukacji włączającej z czterema zagadnieniami międzysektorowymi. Te zagadnienia międzysektorowe, wspierane przez cele polityki, są głównymi czynnikami ułatwiającymi rozwój skutecznych i opłacalnych systemów edukacji włączającej, które mogą zmniejszyć różnice w edukacji.

BIBLIOGRAFIA

Europejska Agencja ds. Specjalnych Potrzeb i Edukacji Włączającej, 2016. *Financing of Inclusive Education: Mapping Country Systems for Inclusive Education [Finansowanie Edukacji Włączającej: Mapowanie Systemów Państw na rzecz Edukacji Włączającej]*. (S. Ebersold, red.). Odense, Dania. www.european-agency.org/resources/publications/financing-inclusive-education-mapping-country-systems-inclusive-education (Ostatnio odwiedzono w październiku 2018 r.)

Europejska Agencja ds. Specjalnych Potrzeb i Edukacji Włączającej, 2018. *Financing Policies for Inclusive Education Systems: Resourcing Levers to Reduce Disparity in Education [Zasady Finansowania Systemu Edukacji Włączającej: pozyskiwanie dźwigni w celu zmniejszenia różnic w edukacji]*. (S. Ebersold, E. Óskarsdóttir i A. Watkins, red.). Odense, Dania. www.european-agency.org/resources/publications/fpies-synthesis-report (Ostatnio odwiedzono w październiku 2018 r.)

Europejska Agencja ds. Specjalnych Potrzeb i Edukacji Włączającej, w publikacji-a. *Financing Policies for Inclusive Education Systems: Project Conceptual Framework [Zasady Finansowania Systemu Edukacji Włączającej: Ramy koncepcyjne projektu]*. (E. Óskarsdóttir, A. Watkins i S. Ebersold, red.). Odense, Dania

Europejska Agencja ds. Specjalnych Potrzeb i Edukacji Włączającej, w publikacji-b. *Financing Policies for Inclusive Education Systems: Policy Guidance Framework [Zasady Finansowania Systemu Edukacji Włączającej: Ramy dotyczące polityki]*. (A. Watkins, E. Óskarsdóttir i S. Ebersold, red.). Odense, Dania

Komisja Europejska, 2016. *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów: poprawa i modernizacja edukacji*. COM/2016/0941 final. Bruksela: Komisja Europejska. eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=COM:2016:941:FIN (Ostatnio odwiedzono w październiku 2018 r.)

OECD, 2012. *Equity and Quality in Education: Supporting Disadvantaged Students and Schools [Sprawiedliwość i jakość w edukacji: wspieranie uczniów pozbawionych równych szans i szkół]*. Paryż: OECD Publishing

Rada Unii Europejskiej, 2017. *Konkluzje Rady i przedstawicieli rządów państw członkowskich zebranych w Radzie w sprawie włączenia w kontekście różnorodności z myślą o osiągnięciu ogólnodostępnej edukacji wysokiej jakości*. (2017/C 62/02). eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2017.062.01.0003.01.POL&toc=OJ:C:2017:062:FULL (Ostatnio odwiedzono w październiku 2018 r.)

Rada Unii Europejskiej, 2018. *Zalecenie Rady z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie promowania wspólnych wartości, edukacji włączającej i europejskiego wymiaru nauczania.* (2018/C 195/01). Bruksela: Rada Unii Europejskiej. eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A32018H0607%2801%29 (Ostatnio odwiedzono w październiku 2018 r.)

UNESCO, 2009. *Policy Guidelines on Inclusion in Education [Wytyczne dla polityki w zakresie edukacji włączającej]*. Paryż: UNESCO

UNESCO, 2017. *A Guide for Ensuring Inclusion and Equity in Education [Przewodnik dla zapewnienia włączenia i sprawiedliwości w edukacji]*. Paryż: UNESCO

Sekretariat:

Østre Stationsvej 33
DK-5000
Odense C
Denmark
Tel.: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Biuro w Brukseli:

Rue Montoyer 21
BE-1000
Brussels
Belgium
Tel.: +32 2 213 62 80
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org